

Ónozó Livia – Plósz Dániel:

A magyar versenyképesség megítélése objektív és szubjektív tényezők tükrében

A hazai makrogazdasági adatok széles körben jelentkező javulását mára már szinte minden elemzés megerősíti. A javuló makro adatok ellenére a versenyképességi rangsorokban hasonló elmozdulás nem érzékelhető. Ennek oka, hogy a gazdasági környezet mérhető tényezőivel szemben a szubjektív megítélésünk romlott. Ezen szubjektív megítélésen célzott versenyképességi lépések mellett a gazdaságdiplomácia erősítése is segíthet.

Noha az elmúlt években Magyarország makrogazdasági mutatói mind abszolút, mind relatív értelemben számottevően javultak, mindezek ellenére sem történt érdemi előrelépés az ország versenyképességének nemzetközi megítélésében. Az utóbbi évek gazdasági stabilizációja a foglalkoztatottság emelkedése, a külső és belső egyensúlyi mutatók javulása, az adósságráták süllyedése, a növekedés élénkülése és az infláció tartósan alacsony szintje mellett ment végbe. Cikkünkben arra kerestük a választ, hogy milyen tényezők okozhatják a versenyképességi felmérések és a makrogazdasági mutatók közötti kettősséget.

A világ gazdaságainak versenyképességi helyzetét évről évre számos felmérés vizsgálja, ezek közül a két legismertebb a davosi **Világ gazdasági Fórum (World Economic Forum, a továbbiakban WEF)** és a **Világbank Csoport (a továbbiakban WB)**. Az általuk közzétett mutatóknak köszönhetően nemzetközileg egységes szempontrendszer alapján összehasonlítható az egyes gazdaságok általános üzleti környezete. A felmérések objektív és szubjektív elemeket is mérlegelnek. Az objektív tényezők számszerűen mérhető konkrét értéket jelölnek meg, ilyen például egy-egy makrogazdasági mutató (pl. infláció) alakulása, vagy az építési engedélyek beszerzése során szükséges eljárások száma. A szubjektív elemek közé a felmérések során megkérdezett vállalatvezetők egyéni értékítéleten, saját megérzésen alapuló kérdések tartoznak, például a beszállítói kapcsolatok, vagy az általános intézményi környezet megítélése.

Mindkét említett versenyképességi rangsor több mint 100 szempont alapján értékeli az országok teljesítményét. A WEF felmérésében az objektív tényezők aránya kevesebb mint 30 százalék, míg a WB felmérésében csak mérhető változókat találhatunk.

1. táblázat A WEF GCI és a Doing Business felmérések főbb jellemzőinek összehasonlítása

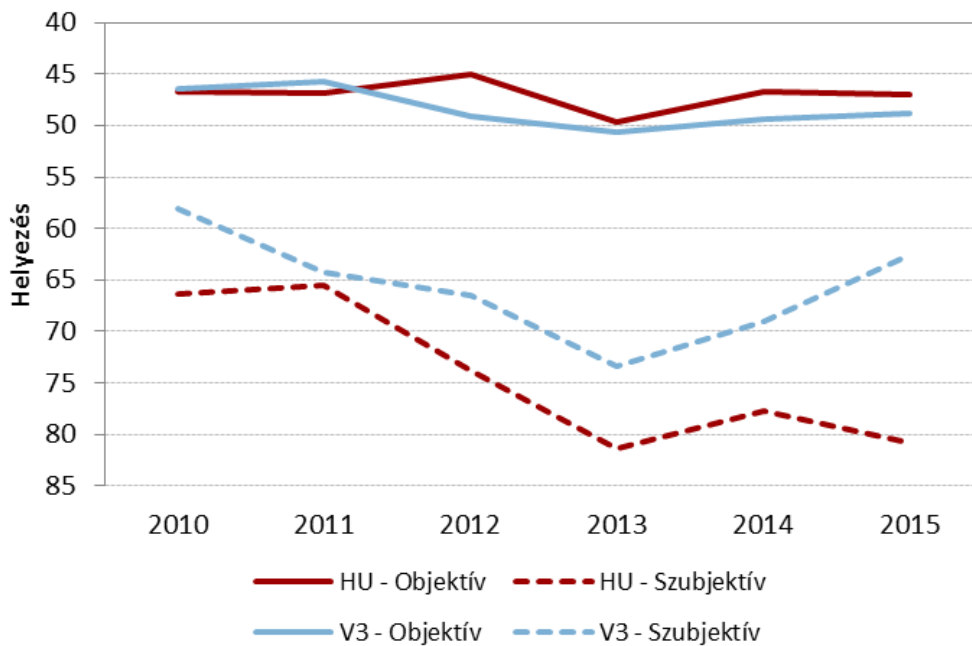
Szempontok	WEF GCI	WB DB
Pillérek száma	12	11
Vizsgált változók száma	114	109
Megkérdezett vállalkozások száma	100	1*
Részvevő országok száma (2015)	140	189
Helyezés (2015) - Magyarország	63	40
Helyezés (2015) - V3 terjedeleme	31-67	28-33
Helyezés (2015) - V3 átlag	46	30
Szubjektív kérdések aránya	72%	-
Objektív tényezők aránya	28%	100%

* A Doing Business felmérés reprezentatív vállalkozást vizsgál speciális feltételek alapján

Magyarország teljesítménye az objektív és szubjektív tényezők alapján

Általánosságban megállapítható, hogy Magyarország relatív helyzete kedvezőbb a WB csak mérhető tényezőket alkalmazó rangsorában. A nagyobb arányban szubjektív mutatókat tartalmazó WEF felmérésben a résztvevő országok 45 százaléka előzte meg Magyarországot (63. hely a 140 országból), míg az objektív mutatókra alapozó Doing Business felmérésben csak az országok 21 százaléka kapott magasabb értékelést (40. hely a 189-ből). Összehasonlításképp a hasonló gazdasági és társadalmi háttérrel rendelkező visegrádi országok – Csehország, Lengyelország és Szlovákia (a továbbiakban V3) – a leginkább a WEF GCI-n mérhető felmérésben a 31-67., a Doing Business jelentésben a 28-33. helyen szerepelnek.

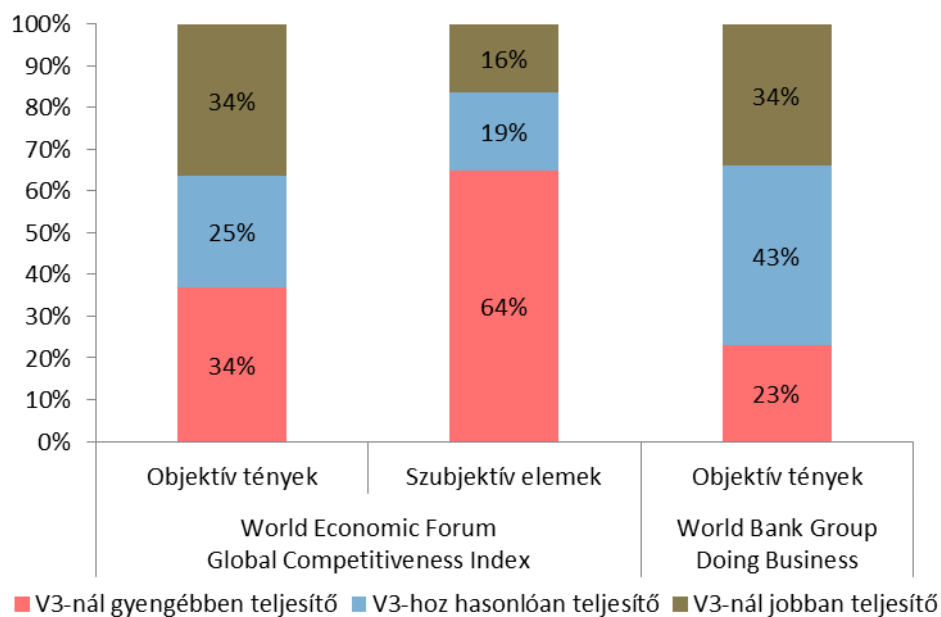
1. ábra. A WEF GCI objektív és szubjektív elemeinek időbeli változása régiós összehasonlításban

Forrás: WEF GCI 2010-2015

Az objektív és a szubjektív értékelések közötti különbségek nemcsak a két felmérés közötti különbségekben, hanem a WEF értékelésén belül is megfigyelhető. A versenyképességi helyzetünk a mérhet, objektív tényezőket tekintve 2010 óta régiós versenytársainknál némileg kedvezőbb képet mutat. Ugyanebben az időszakban a szubjektív értékítéleten alapuló szempontok azonban, mind abszolút értékben, mind a környező gazdaságokhoz viszonyítva romlást mutatnak.

2. ábra Objektív és szubjektív értékelések regionális összehasonlítása a WEF és a World Bank felméréseiben

Forrás: WEF GCI 2015-2016, Doing Business 2015

A makrogazdasági konszolidáció, azaz a javuló egyensúlyi mutatók és a csökkenő adósság, továbbá az újrainduló növekedés javítottak hazánk üzleti környezetének megítélésén. A WEF 2010-2011-es jelentésében csupán az objektív kérdések 28 százalékában haladta meg a magyar érték a többi visegrádi ország átlagát, addig 2015-re ez az arány 34 százalékra nőtt. A csak objektív mutatókat használó Doing Business felmérés is hasonló képet mutat, a kérdések felében a régióhoz hasonló értékelést kapott Magyarország. Sőt, 2010 óta 29-ről 23 százalékra csökkent azon kérdések aránya, melyekben a régiónál alacsonyabb pontszámot kaptunk.

Szubjektív megítélésünk ugyanakkor gyengült. A WEF felmérésben 2010-ben 53 százalék volt a szubjektív elemek V3 átlagánál gyengébben teljesítő értékek aránya, 2015-re ez a hányad 64 százalékra emelkedett.

Felértékelődhet a növekedés minőségi szempontjainak szerepe

A két mutatócsoport közötti divergencia felveti a kérdést, hogy a szubjektív indexekben megfigyelt gyengébb teljesítményünk vajon valós teljesítménybeli elmaradást tükröz, vagy csak egyes nem-hagyományos, a nemzetközi főáram által sokat vitatott gazdaságpolitikai lépések negatívabb megítélésének következménye. A válasz egyértelműen nem eldönthető, de vélhetően mind a két hatás megjelenik benne.

A magyar gazdaság strukturális növekedési képességét elemző tanulmányok azt mutatják, hogy számos területen van még lehetőség érdemi előrelépésre. A felmérések alapján a vállalatok vezetőiből továbbra is hiányzik a vállalatok megfelelő menedzselésével összhangban álló ismeretek és kockázatvállalási készsége, valamint az új, innovatív ötletek képviselésének képessége. Innovációs aktivitás tekintetében Magyarország a régiós mezőny második felében helyezkedik el. A vállalati felméréseken alapuló kérdőívek (az EBRD BEEPS felmérése) válaszai alapján a magyar vállalkozások alig több mint 16 százaléka vezetett be új termék, vagy folyamat alapú innovációt a piacra, vagy saját termelési működésére, míg ez a szám Csehországban, a régió leginnovatívabb gazdaságában meghaladta a 36 százalékot is. Ezen túl hazánk az általános intézményrendszer többek közt a tulajdonosi és kisbefektetői jogok védelme, egyes engedélyezési eljárások (pl. építési engedélyek beszerzés, vagy elektromos áram bekötése), a hitelhez jutás és a csőd eljárások terén marad el a visegrádi országoktól.

Az oktatás terén is vannak elmaradásaink. A szakemberhiányt a középfokú oktatás indikátorai is jelzik. A 15 éves diákok körében végzett nemzetközi felméréseken (PISA) a magyar diákok gyengébben teljesítettek régiós társaiknál. Különösen nagy elmaradás mutatkozott a problémamegoldó képességet vizsgáló kérdésekben, ami azt jelezheti, hogy a magyar diákok kevésbé tudják megfelelően a gyakorlatba átültetni az iskolában megszerzett ismereteket. A régiós országok közül Lengyelországban jelentősen javult az elmúlt időszakban a PISA teszteken elért eredmény, ami a lengyel közoktatási rendszer korábbi reformjának eredményeit jelezheti.

A reálgazdasági konvergencia fenntartása érdekében hazánknak csökkentenie kell a szubjektív mutatókkal megragadott, minőségi jellegű versenyképességi tényezőkben megmutatkozó elmaradását. A versenyképesség javítása érdekében a széleskörű intézményi reformok folytatása szükséges az egészségügy és az oktatás teljes területén. A képzett és szakképzett munkaerő fejlesztése a vállalatok számára is jelentős előnyökkel járhatna. A magánszektor pozícióján az innovatív ötletek támogatásával, és az adaptációs képesség javításával lehetne további javulásokat elérni.

Emellett a WEF azt is mutatja, hogy a versenyképességi rangsorokban elért helyezéseinkben a gazdaságdiplomácia szerepe is felértékelődhet. Amennyiben a gazdasági szereplők szélesebb információkkal rendelkeznek a gazdaságpolitika egy-egy célzott lépésének hátterét valamint várható hatásait illetően, az egyrészt a kívánt hatások elérését is erősítheti, miközben a versenyképességi rangsorokban elfoglalt helyezésünket is emelheti.

Globális Versenyképességi Jelentés

A WEF 1979-ben jelentette meg először átfogó versenyképességet vizsgáló jelentését, a 2003 óta évente publikálásra kerülő „**The Global Competitiveness Report**” elnevezésű évkönyv előfutáraként, mely az időbeli változások összehasonlítására is alkalmas elemzéseként segíti az egyes országok gazdasági helyzetének értékelését. Fő indikátora a **Global Competitiveness Index (GCI)**, mely részben tényadatokon, részben pedig kérdőíves felvételen alapuló mutató. Az index az egyes országok aktuális fejlettségi szintjét szem előtt tartva méri a versenyképességet. A mutató **12 fő pillér** mentén vizsgálja a felmérésben résztvevő gazdaságok globális piacon kihasználható tulajdonságait.

A **GCI három alapvető részterületből tevődik össze**: a növekedés alapvető követelményeit (tényező-vezérelt növekedés), a hatékonyságot fokozó faktorokat (hatékonyság-vezérelt növekedés), illetve az innovációs képességet és az üzleti rendszer kifinomultságát (innováció-vezérelt növekedés) vizsgálja. A gazdasági fejlődés során az országok fokozatosan lépnek előre a tényező-vezérelt növekedési modellből a hatékonyság-vezérelt, majd az innováció-vezérelt növekedés felé. Így a kevésbé fejlett gazdaságok az első két részterületen, míg a fejlett gazdaságok inkább a harmadik részterületen versenyeznek egymással.

A WEF kérdőíves adatai az ún. Executive Opinion Survey-ből kerülnek ki, melyet az „üzleti élet hangjaként” (voice of the business community) is neveznek. Magyarország esetében a felmérés nagyjából 100 vállalatvezető válaszaiból áll össze. A felmérés számos aspektusból kérdezi meg felsővezetők szakértői véleményét cégük működési területének üzleti környezetéről. Az ilyen módon gyűjtött adatok egyedülálló forrásként szolgálnak a vizsgálatba bevont nemzetek gazdasági környezetéről és megbízható alapként szolgálnak a gazdaságok egymás közötti összehasonlításához.

A legfrissebb, **2015-2016-os évekre vonatkozó rangsor** (Global Competitiveness Report) **összesen 140 ország eredményeit foglalja össze**, míg tavaly 144 ország vett részt a felmérésben. Vizsgálataikban a WEF 114 változó mentén vizsgálódik, a felméréseihez használt kérdések kevesebb, mint 30 százaléka vonatkozik objektív, mérhető változókra, míg több mint 70 százaléka szubjektív értékítéleten alapszik.

2. táblázat Magyarország GCI helyezésének időbeli változása a visegrádi országok átlagához képest

Pillérek	2010		2015	
	Magyarország	V3	Magyarország	V3
1. pillér Intézményrendszer	79	72	97	73
2. pillér Infrastruktúra	51	56	48	51
3. pillér Makrogazdasági környezet	69	47	52	36
4. pillér Egészségügy és alapoktatás	57	42	72	39
5. pillér Felsőoktatás és képzés	34	34	57	38
6. pillér Termékpiaci hatékonyság	67	44	72	46
7. pillér Munkaerőpiaci hatékonyság	62	42	77	76
8. pillér Pénzpiac fejlettsége	68	39	65	34
9. pillér Technológiai felkészültség	37	38	48	38
10. pillér Piacméret	49	40	51	43
11. pillér Üzleti kifinomultság	69	47	90	47
12. pillér Innováció	41	55	51	55
Global Competitiveness Index	52	45	63	46

Doing Business jelentés

A Világbank első Doing Business jelentése 2003-ban jelent meg, 133 országra vonatkozott és 5 tényezőcsoport alapján rangsorolta az államokat. **A 2016-ra vonatkozó felmérés 189 ország, valamint a kiválasztott városok versenyképességét vizsgálja 11** – az üzleti rendszer intézményi feltételeit jellemző – **tényezőcsoport alapján**. Az indikátor előállításánál során világszerte 10.700 szakértő vesz részt, köztük jogászok, üzleti tanácsadók, könyvelők, szállítmányozással foglalkozók, kormánytisztviselők.

A felmérés egy képzeletbeli vállalat működése során felmerülő, tipikus helyzetekben értékeli az üzleti környezetet. A képzeletbeli vállalkozás az adott ország legnagyobb (üzleti) városában működik, korlátozott felelősségű társa-

ságként. A vállalatok mérete, menedzsmentjének összetétele, a végzett pénzügyi-gazdasági tranzakciók, engedélyeztetési eljárások szintén egy-egy meghatározott esetre vonatkoznak és uniformizáltak. Az üzleti környezet minőségét számszerű mutatókkal ragadják meg (pl. engedélyezési eljárások száma vagy költsége). Mindez a nemzetközi összehasonlíthatóságot szolgálja. Ugyanakkor a felmérés által lefedett szituációk csak a vállalatok egy szűk körére jellemzők, így országon belül nem feltétlenül reprezentatívak.

A Doing Business jelentés 4 főbb területet vizsgál: a jogszabályi környezetet, a jogszabályok érvényre juttatásának idejét és költségeit, a magántulajdon védelmét, illetve a vállalkozások adóterheit.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2015. december 9-én.”